

Folkloren erotikon, tom III; IV, svezastaviteľ Florentina Badalanova, Impresarsko-izdatelska kćiřta ROD, Sofija, 1996.; 407 str.; 103 str.

U *Narodnoj umjetnosti* 32/2, Zagreb 1995. na stranicama 284-286 prikazali smo I. i II. tom bugarskoga zbornika **Folkloren erotikon**, koji je uspješno ostvarenje dugogodišnje zamisli skupine bugarskih etnologa i folklorista. Zamiřljeni cilj "harmoniziranja"

etnopedagoških i etnoseksoloških znanstvenih istraživanja pokazao se vrlo uspješnim te su se već 1996. godine pojavile još dvije knjige.

Treći tom zbornika posvećen je čuvenom bugarskom folkloristu Marku Kostovu Cepenkovu (1829.-1920.), o kome je mnogo pisano osamdesetih godina, a koji je uvelike zaslužen za tradiciju i čuvanje bugarskoga kulturnog nasľjedstva. Premda Marko Cepenkov nije bio teoretićar, danas je nezamislivo pristupiti bilo kakvom znanstvenom etnokulturološkom istraživanju a da se ne posegne za njegovom ostavřtinom. Zato ovaj zbornik, kako je u uvodu istakla glavna urednica, sadrži izvjestan broj rasprava onih folklorista kojima je Marko Cepenkov ostavio u znanstveno nasľeđe neprocjenjivo kulturno blago.

Prvo poglavľje, pod naslovom "Naućen otdel", sadrži šest vrlo zanimljivih znanstvenih rasprava, od kojih je prva, O. M. Frejdenberga "Folklor u Aristofana (Tesmoforiazusi)", posvećena Sergeju Fedoroviću Oldenburgu u povodu pedesete obljetnice njegovoga znanstvenoga rada (1882.-1932.). Članak je kao takav objavljen 1934. godine u Zborniku. U članku Sergeja S. Averinceva "Bahtin. Smijeh. Krščanska kultura" autor se bavi problematikom "bahtinijanstva" odnosno "kulturom smijeha" i njezinim unutanjim kategorijama kao řto je npr. "karnevalizacija". Urednica zbornika Florentina Badalanova svoju řiroku raspravu na temu "Eshrologija i Kosmogonija" temelji na već poznatom materijalu mnogih folklorista među kojima i na kulturnom blagu Marka K. Cepenkova, iznoseći pritom svoje osobne znanstvene postavke. Prilog Julijane řulekove, "Obićaj 'Jalova ponuda' (na materijalima iz sela Gostilica, drjanovski kraj)", odnosi se na demografske promjene koje su iznimno važne u proućavanju narodnoga obićaja "jalove ponude".

U drugom poglavľju, koje nosi naslov "Knriřoven otdel", svoje je priloge dalo troje autora. Mariana Raićeva je u članku "Malo poznati rukopisni materijali Marka Cepenkova", nakon vrlo preglednoga prikaza Cepenkova rada, objavila popis od 34 tzv. "bezobrazni prikazni", koje je ovaj folklorist skupio tijekom 1889. godine, a koji zbog svoga sadržaja nikada nisu mogli biti objelodanjeni. Kritićki osvrt Rosena R. Malćeva na "Makedonski erotski prikazni", zbornik kojega je izdavaćka kuća "Misla" iz Skopja izdala još 1989. godine, daje poticaj za buduća usporedna specificirana istraživanja na temu VITA SEXUALIS u slavenskim zemľjama. V. Penćev je autor trećega priloga, koji se odnosi na zbirku H. Džambazkoga "Seksualni folklor iz sela Radotine, Botevgradsko", nastalu između 1933.-1937. godine, a koju je 1981. godine, nakon viřegodišnje rasprave, otkupio Arhiv Instituta za folklor Bugarske akademije znanosti (BAN) te se danas čuva pod signaturom AIF III, f. No 3, op. No 1, a. e. 5. Zbornik sadrži bogatu zbirku narodnih pjesama, prića, poslovice, pitalica, te posebno zanimljiv dijalektološki rječnik. U prilogu je data cjelokupna korespondencija (miřljenja, recenzije) koja se odnosi na otkup zbornika.

Treće, kao i uvijek, najopsežnije poglavľje "Narodni umotvorenija" (oko 300 stranica) sadrži zbirku specifićnih tekstova zabilježениh tijekom nekoliko desetljeća uz posebno zanimljive slikovne priloge (16 priloga). Našu pozornost privukla su dva lista Vraćanskoga evanđelja iz 13. stoljeća, srednjovjekovnoga ćirilskoga rukopisa, koja kriju inicijale s erotskim motivima. Izvjestan broj prezentiranih tekstova pripada spomenutoj zbirci iz arhiva Instituta za folklor BAN, a svi su po sadržaju podijeljeni u sljedeće

tematske skupine: "starozavetna" erotika (6 priča); "novozavetna" erotika (2 priče); "mirska" erotika — erotični kontakti između mirjanite (51 priča); "mirska" erotika — erotični kontakti na mirjanite s "marginalnoto" (popove i popadii) (25 priča); "mirska" erotika — erotični kontakti na mirjanite s "otvrdnoto" (zmejsve, i zmeici, vampiri, samodivi i pr.) (8 priča). Pod naslovom "Prostranstvo i etnokulturna paradigma na VITA SEXUALIS" predočen je cijeli niz topografskih imena utemeljenih na seksualnoj jezičnoj osnovi, te dvanaest legendi koje se odnose na neke toponime. Slijede poglavlja: *Folklorna paradigma na "vjarnata" ljubov* (6 pjesama); *folkloren eros i folkloren etnos* (7 pjesama); *erotika i tabu (incest)* (10 pjesama); *mžka orgiastika* (1 priča); "blažni" pesni na senokos (1 priča); "blažno" lazaruvane (1 pjesma s notnim zapisom); "blažni" pesni na sedjanka (20 pjesama); "blažni" pesni na horo (8 pjesama); "blažni" svatbeni pesni (33 pjesme s notnim zapisima); *etnokulturni parametri na polovija kontakt kao proces i rezultat (normi i zabrani)* (10 priča); *skotoložstvoto v konteksta na bŕlgarskata folklorna kultura* (1 priča); *normi i zabrani, svrżani s ženskata polova zrjalost (menstruacijata kao etnokulturna konstatacija i reakcija)* (5 priča); *folklorne strategii za erotično privlićane i razlŕćvane* (2 priče); *folkloren afrodiziak* (1 priča); "blažni" narićanija, *blagoslovii i bajanija* (1 priča); "blažna" *ekspresivna frazeologija (kontekst na funkcionirane)* (4 priče); "blažni" *detski folklorne tekstove* (3 priče i 3 pjesme); "blažni" *igroslovici* (2 priče); "blažni" *gatanki* (3 gatke); "blažni" *paremii* (3 skupine izreka); *vŕprosi i otgovori* (6 priča).

Folkloren erotikon IV u cijelosti je posvećen glasovitom folkloristu Marku Kostovu Cepenkovu (1829.-1920.) te predstavlja samo mali dio njegove goleme sakupljene građe, koju je sam autor bio pripremio kao posebnu cjelinu. Kao takva ova zbirka je sada po prvi put objelodanjena, zahvaljujući odobrenju Bugarske akademije nauka za istraživanje arhivske građe i uz pomoć još nekolicine stručnjaka. Kratak uvodni pregled o značaju Cepenkovljeve sakupljene građe te o njezinim pripremanama za tisak (Cepenkovljeva zbirka će izaći u šest tomova), posebice tematske cjeline VITA SEXUALIS, dali su priređivači četvrtoga toma zbornika **Folkloren erotikon**, Rosen R. Malčev i Konstantin Rangočev. Na 102 stranice po azbučnom je redu složeno oko 530 "gnusnih" izreka, psovki i erotskih priča, dosad neobjavljenih. U kritičkom aparatu data su morfološka i leksićka pojašnjenja, zabilježene malo poznate riječi te dijalektalni i arhaićni oblici.

Iznimno bogatstvo obaju *Zbornika* uvelike razotkriva ogromno blago balkanskoga erotskog folklor. Istodobno nagovještava potencijalni erotski folklorni kvantitet i na drugim slavenskim prostorima, te bi mogao poslužiti kao poticaj za slične projekte u drugim slavenskim zemljama.

Antonija ZARADIJA KIŠ

"Dok je pripremana ova zajednićka sveska *Glasnika Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine* danima i mjesecima padale su i gruvale smrtonosne granate po Sarajevu." Tako zapoćinje "Predgovor" glavnog i odgovornog urednika dr. Ćedomila Šilića najnovijem, ratnom *Glasniku Zemaljskog muzeja*. Opisujući to najteže vrijeme, u kojemu je u 105 godina *Glasnik* prvi puta kasnio četiri godine, urednik odaje zahvalnost poginulom direktoru dr. Rizi Sijariću, koji je prikupio sve objavljene priloge. Neposredno pred pogibiju dr. Sijarić je napisao uvodni ćlanak o Zemaljskome muzeju od osnivanja 1888. g. do ovoga

Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, *Arheologija* (A) sv. 47, *Etnologija* (E) sv. 47, *Prirodne nauke* (PN) sv. 31, 1992.-1995., Sarajevo 1996., 447 str.